

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ПНЗПО «Київський інститут
післядипломної педагогічної освіти»

К.О. Кушдавлатова

17.01.2025 р.

ТИПОВА ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Біологія та екологія: генетичні технології, біоетика та сталий розвиток»

Розробник(и): ПНЗПО «Київський Інститут післядипломної педагогічної освіти», ЄДРПОУ 44345732

Рецензент(и): Директор ПНЗПО «Київський інститут післядипломної педагогічної освіти» Кушдавлатова К.О.

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми – Розвиток біотехнологій та екологічна криза вимагають від вчителя глибоких знань у молекулярній біології та здатності виховувати екологічно відповідальне покоління.

Цільова група: Вчителі біології та екології ЗЗСО, керівники екологічних центрів, методисти.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми – Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації – Формування наукового світогляду вчителів та розвиток їхніх навичок організації дослідницької діяльності.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Методика проведення сучасних лабораторних досліджень
- Вивчення основ генетики та селекції в шкільному курсі
- Організація екологічних акцій та моніторингу довкілля
- Використання інтерактивних атласів та симуляцій

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- природничо-наукова компетентність
- екологічна грамотність
- дослідницька майстерність

- біоетична відповідальність

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Педагоги оволодіють інструментами для візуалізації біологічних процесів, зможуть організовувати якісну проектну роботу та підвищать екологічну культуру учнів.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації – Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проектній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації – Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Громадянська освіта та Біологія - практики інтегрованих уроків	1	1-29	2-30
2	Практичні поради викладачам Біології з теми кров та кровоутворення	1	1-29	2-30
3	Сервіси і додатки Google для організації спільної та командної роботи онлайн	1	1-29	2-30
4	Візуалізація навчального контенту за допомогою майндмепінгу або як навчати цікаво та захоплююче.	1	1-29	2-30
5	Як гаджети перетворити на помічника в роботі педагога.	1	1-29	2-30
6	Візуалізація навчального контенту, кроки до цікавого та захоплюючого уроку	1	1-29	2-30
7	Інтерактивні презентації у Power Point. Прості кроки до цікавих уроків.	1	1-29	2-30
8	Ефективні методи запам'ятовування. Розвиток уваги та зосередженості учнів.	1	1-29	2-30
9	Розширення візуальної сприйнятливості у навчальному процесі	1	1-29	2-30
10	Надихаємо учнів до навчання: лайфхаки для цікавих уроків.	1	1-29	2-30
11	Покращення пам'яті: дослідження процесів та методів запам'ятовування.	1	1-29	2-30
12	Революція в класі: Додатки Google для оптимізації навчального процесу.	1	1-29	2-30
13	Віртуальні інструменти для взаємодії та контролю знань на дистанційному уроці: швидке опитування та зворотній зв'язок учнів	1	1-29	2-30
14	Оцінка рівня знань учнів за допомогою онлайн-тестів та опитування на дистанційному уроці: засоби та рекомендації для педагогів.	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
15	Форми і види позакласної роботи з природничих предметів	1	1-29	2-30
16	Розвиток методичної компетентності педагога. Групова та індивідуальна робота учнів з природничих предметів.	1	1-29	2-30
17	Біологія у 7 класах НУШ	1	1-29	2-30
18	Сучасні методи та освітні технології при викладанні біології у 7 класах НУШ	1	1-29	2-30
19	Творчість і інноваційність у створенні навчальних матеріалів: використання цифрових інструментів для пояснення біології у 8 класах НУШ	1	1-29	2-30
20	Особливості вивчення анатомії на уроках біології у 8 класах НУШ	1	1-29	2-30
21	Діяльнісний підхід до проведення екскурсій у природу	1	1-29	2-30
22	Екскурсія з ефектом вау: прості інструменти для глибокого навчання	1	1-29	2-30
23	Майстер-клас використання сервісів ІІІ на уроках біології 7-8 клас НУШ: практичні кейси	1	1-29	2-30
24	Використання сервісів ІІІ для візуалізацій, схем та інтерактивів у біології.	1	1-29	2-30
25	Ігрові технології на уроках біології у класі НУШ: коли навчання стає захопливим	1	1-29	2-30
26	Сучасні підходи до викладання біології у НУШ	1	1-29	2-30
27	Цифрові застосунки на уроках біології у 8 класі	1	1-29	2-30
28	Інтерактивна біологія: цифрові рішення для нового матеріалу, повторення і дієвого оцінювання.	1	1-29	2-30
29	Як сформулювати біологічні поняття у 9 класах НУШ так, щоб учні справді розуміли, а не заучували.	1	1-29	2-30
30	STEM-проекти з біології: дослідницькі завдання, що захоплюють	1	1-29	2-30
31	Природничі науки через експеримент: практичний STEM для нового року	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Громадянська освіта та Біологія - практики інтегрованих уроків

Ключові питання теми: Тривалість шкільного уроку становить усього 45 хвилин, а матеріалу, який потрібно опрацювати - чимало. Знання про те, як розробляти інтегровані уроки з педагогами, досвід колег та адаптація технік під потреби конкретної вікової категорії учнів допоможуть ефективно використати час, розглянути нову тему та розвивати громадянські компетентності учнів

Тема 2. Практичні поради викладачам Біології з теми кров та кровоутворення

Ключові питання теми: Поняття кров, загальні відомості, функції,

склад, еритроцити, лейкоцити, тромбоцити, гемопоез

Тема 3. Сервіси і додатки Google для організації спільної та командної роботи онлайн

Ключові питання теми: Під час пандемії сучасна освіта зіткнулася із проблемою організації дистанційного навчання. є велика кількість додатків та сервісів для організації спільної та командної роботи, зокрема це додатки Google, які є безпечними, безкоштовними і надзвичайно ефективними

Тема 4. Візуалізація навчального контенту за допомогою майндмепінгу або як навчати цікаво та захоплююче.

Ключові питання теми: Сучасне життя, зокрема навчальне, є настільки активним, що іноді нам не вистачає банальної структурованості. Мапа думок є потужним мисленнєвим інструментом. Тож під час тренінгу розберемо, як створювати мапу думок і як з нею далі працювати

Тема 5. Як гаджети перетворити на помічника в роботі педагога.

Ключові питання теми: Опанувати основні поняття, а саме: - сучасні технології в навчальному процесі - як працює мозок дитини, враховуючи вікові особливості - як спілкуватись з батьками, щодо гаджетів в житті дитини - як гаджети, перетворити на помічника в роботі педагога

Тема 6. Візуалізація навчального контенту, кроки до цікавого та захоплюючого уроку

Ключові питання теми: Сучасний освітній процес вимагає особливої майстерності від вчителя, пошуку нових методів, прийомів та технологій навчання. З метою підтримки мотивації учнів до навчання, реалізації принципів компетентнісного навчання в нагоді стануть окремі освітні сервіси, які пробудять внутрішню мотивацію учнів до навчання CANVA, KAHOOT, WORDART, Classtime, LearningApps та ін.

Тема 7. Інтерактивні презентації у Power Point. Прості кроки до цікавих уроків.

Ключові питання теми: Сучасні мультимедійні технології вивчення української мови та літератури. Прості кроки та цікаві ідеї для презентацій, Створення вікторин, ігор, інтерактивних аркушів у Power Point

Тема 8. Ефективні методи запам'ятовування. Розвиток уваги та зосередженості учнів.

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та умінь, зрозумілих алгоритмів роботи, що допоможуть покращувати пам'ять та увагу

Тема 9. Розширення візуальної сприйнятливості у навчальному процесі

Ключові питання теми: 1. Як створити ментальну карту за допомогою застосунків: онлайн і офлайн 2. Якісний візуальний контент для вчителя 3. Гайд: що? навіщо? як? на прикладі історії або громадянської освіти

Тема 10. Надихаємо учнів до навчання: лайфхаки для цікавих уроків.

Ключові питання теми: 1. Як створити ментальну карту за допомогою застосунків: онлайн і офлайн 2. Якісний візуальний контент для вчителя 3. Гайд: що? навіщо? як? на прикладі історії або громадянської освіти

Тема 11. Покращення пам'яті: дослідження процесів та методів

запам'ятовування.

Ключові питання теми: Під час тренінгу педагоги матимуть змогу ознайомитися з процесами пам'яті та навчитися методам ефективного запам'ятовування

Тема 12. Революція в класі: Додатки Google для оптимізації навчального процесу.

Ключові питання теми: Під час пандемії та війни сучасна освіта зіткнулась із проблемою організації дистанційного та змішаного навчання, організацією синхронного та асинхронного дистанційного навчання, проблемою освітян були вибір платформи та недостатня обізнаність з їх використання. Про переваги та плюси платформ для дистанційного навчання

Тема 13. Віртуальні інструменти для взаємодії та контролю знань на дистанційному уроці: швидке опитування та зворотній зв'язок учнів

Ключові питання теми: в отриманні практичних знань та умінь, чіткого зрозумілого алгоритму роботи з сучасними онлайн інструментами для створення тестувань Classtime i Plickers

Тема 14. Оцінка рівня знань учнів за допомогою онлайн-тестів та опитування на дистанційному уроці: засоби та рекомендації для педагогів.

Ключові питання теми: в отриманні практичних знань та умінь, чіткого зрозумілого алгоритму роботи з сучасними онлайн інструментами для створення тестувань Classtime i Plickers

Тема 15. Форми і види позакласної роботи з природничих предметів

Ключові питання теми: Позакласна робота є важливою формою організації навчальної діяльності учнів з предмета. Програма спрямована на ознайомлення педагогів з різними видами масової, групової та індивідуальної роботи учнів з природничих предметів.

Тема 16. Розвиток методичної компетентності педагога. Групова та індивідуальна робота учнів з природничих предметів.

Ключові питання теми: Позакласна робота є важливою формою організації навчальної діяльності учнів з предмета. Програма спрямована на ознайомлення педагогів з різними видами масової, групової та індивідуальної роботи учнів з природничих предметів.

Тема 17. Біологія у 7 класах НУШ

Ключові питання теми: Розглянути особливості формування в учнів / учениць знань про основні закономірності живої природи та її ролі у розвитку суспільства, умінь досліджувати живі організми на основі здобутих знань і пізнавального досвіду, ціннісного ставлення до живої природи в умовах НУШ

Тема 18. Сучасні методи та освітні технології при викладанні біології у 7 класах НУШ

Ключові питання теми: Розглянути особливості формування в учнів / учениць знань про основні закономірності живої природи та її ролі у розвитку суспільства, умінь досліджувати живі організми на основі здобутих знань і пізнавального досвіду, ціннісного ставлення до живої природи в умовах НУШ

Тема 19. Творчість і інноваційність у створенні навчальних матеріалів: використання цифрових інструментів для пояснення

біології у 8 класах НУШ

Ключові питання теми: 1. Функціональні можливості MolView. 2. Створення дидактичних матеріалів для уроків природного циклу. 3. Методичні рекомендації щодо роботи з MolView. 4. Переваги використання MolView в сучасній освіті.

Тема 20. Особливості вивчення анатомії на уроках біології у 8 класах НУШ

Ключові питання теми: Міжпредметні зв'язки анатомії з іншими навчальними предметами. Формування цілісного уявлення про організм людини як біологічну систему. Акцент на практичному застосуванні знань про будову та функції організму людини для збереження здоров'я.

Тема 21. Діяльнісний підхід до проведення екскурсій у природу

Ключові питання теми: Екскурсія як форма організації навчання. Завдання екскурсій. Класифікація екскурсій. Діяльнісний підхід до проведення екскурсій. Особливості методики проведення екскурсій у природу. Види активностей учнів під час екскурсій. Ігри та розваги у природі.

Тема 22. Екскурсія з ефектом вау: прості інструменти для глибокого навчання

Ключові питання теми: Екскурсія як форма організації навчання. Завдання екскурсій. Класифікація екскурсій. Діяльнісний підхід до проведення екскурсій. Особливості методики проведення екскурсій у природу. Види активностей учнів під час екскурсій. Ігри та розваги у природі.

Тема 23. Майстер-клас використання сервісів ШІ на уроках біології 7-8 клас НУШ: практичні кейси

Ключові питання теми: Застосування ШІ для підготовки уроків. Практичні кейси на уроках біології 7-8 класів. Індивідуалізація та оцінювання за допомогою ШІ. Розробка власного проекту.

Тема 24. Використання сервісів ШІ для візуалізацій, схем та інтерактивів у біології.

Ключові питання теми: Застосування ШІ для підготовки уроків. Практичні кейси на уроках біології 7-8 класів. Індивідуалізація та оцінювання за допомогою ШІ. Розробка власного проекту.

Тема 25. Ігрові технології на уроках біології у класі НУШ: коли навчання стає захопливим

Ключові питання теми: 1. Концептуальні основи НУШ у викладанні біології. 2. Біологія як частина STEM-освіти. 3. Оцінювання в НУШ.

Тема 26. Сучасні підходи до викладання біології у НУШ

Ключові питання теми: 1. Концептуальні основи НУШ у викладанні біології. 2. Біологія як частина STEM-освіти. 3. Оцінювання в НУШ.

Тема 27. Цифрові застосунки на уроках біології у 8 класі

Ключові питання теми: Цифровий урок. Методика застосування цифрових застосунків на уроках біології. Цифрові застосунки для повідомлення нового матеріалу, для узагальнення та систематизації знань, для контролю і корекції знань учнів.

Тема 28. Інтерактивна біологія: цифрові рішення для нового матеріалу, повторення і дієвого оцінювання.

Ключові питання теми: Цифровий урок. Методика застосування

цифрових застосунків на уроках біології. Цифрові застосунки для повідомлення нового матеріалу, для узагальнення та систематизації знань, для контролю і корекції знань учнів.

Тема 29. Як сформувати біологічні поняття у 9 класах НУШ так, щоб учні справді розуміли, а не заучували.

Ключові питання теми: Актуальність формування загальнобіологічних понять у курсі біології 9 класу. Сутність і характеристика загальнобіологічних понять. Етапи формування понять у процесі навчання. Методи формування загальнобіологічних понять. Прийоми роботи з поняттями порівняння, узагальнення, класифікація тощо. Роль наочності та візуалізації у формуванні понять. Використання цифрових технологій у процесі навчання. Особливості формування понять в інклюзивному освітньому середовищі. Типові труднощі та шляхи їх подолання.

Тема 30. STEM-проекти з біології: дослідницькі завдання, що захоплюють

Ключові питання теми: Опрацьовуємо проектний і дослідницький підходи, постановку навчального експерименту, інтеграцію біології з іншими природничими науками, прості лабораторні роботи з підручних засобів та оцінювання STEM-проектів.

Тема 31. Природничі науки через експеримент: практичний STEM для нового року

Ключові питання теми: Опрацьовуємо проектний і дослідницький підходи, постановку навчального експерименту, інтеграцію біології з іншими природничими науками, прості лабораторні роботи з підручних засобів та оцінювання STEM-проектів.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Абетка для директора. URL: <https://bit.ly/2YDTDXJ>

2. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи. Методичні рекомендації. / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. Київ, 2019, 47 с.
3. Академічна доброчесність у середній школі: методичні рекомендації. URL: <https://tinyurl.com/chesnist>
4. Арват Ф. С., Коваленко Є. І., Кириленко С. В., Щербань П. М. Культура спілкування : навч. метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 328 с.
5. Барна І.В. Біологія: довідник школяра та абітурієнта / І. Барна. Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. 768 с.
6. Богомолець О. В. та ін. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи) : посібник / за ред. Богомолець О.В., Рошчина Г.Г. Київ : Юстон, 2016. 211 с.
7. Брюховецький В.С. Ліна Костенко: Нарис творчості. К.: Дніпро, 1990. 262 с.
8. Використання Kahoot у навчально-виховному процесі: веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3Vmanig>
9. Від керівника до лідера: практичні поради для директорів шкіл та керівників відділів освіти / А.Уварова. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/521/12.2019.pdf>
10. Воронова С. В. Коуч-технологія для директора школи. Управління школою. 2018. №31-33. С. 80-94.
11. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2022. 512 с. (Серія «Саморозвиток»).
12. Гуревич Р. С., Скупий О. М. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх учителів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : [зб. наук. пр.] / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Київ, Вінниця : Планер, 2009. С. 33-36.
13. Даниленко Л.І. Вивчення фізичних явищ у живій природі у процесі викладання курсу біології: навч.- методичний посібник / Л.І. Даниленко. Черкаси: Редакційно-видавничий відділ Черкаського ОІПОПП, 2010. 110 с.
14. Даниленко Л.І. Видатні вітчизняні біологи як учені й особистості: метод. посібник / Л.І. Даниленко, І.Ю. Гогайзель, Л.І. Гнед та ін. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2019. 91 с.
15. Даниленко Л.І. Пізнавальні завдання до розділу «Біологічні основи поведінки людини»: навч.-методичний посібник /авт.-укладач Л.І. Даниленко. Черкаси: Редакційно-видавничий відділ Черкаського ОІПОПП, 2013. 64 с.
16. Даниленко Л.І. Світочі української науки: життя та наукова діяльність: метод. посібник /Л.І. Даниленко, І.Ю. Гогайзель, Л.І. Гнед та ін. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП Черкаської обласної ради», 2018. 104 с.
17. Державний стандарт початкової освіти : постанова КМУ від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови КМУ від 24.07.2019 №688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>
18. Дубицкий А.Е., Семенов И.А., Чепкий Л.П. Медицина катастроф. Київ: Здоров'я, 1993. 462 с.
19. Екстрена медична допомога / За ред. Г.Г. Рошчина. Київ: Поліграф. книга, 2009. 138 с.
20. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Вид. група «Основа». Серія «Золота педагогічна скарбничка». 2009. 176 с.
21. Закони екології Коммонера. URL: https://pidru4niki.com/1960120837942/ekologiya/zakoni_ekologiyi_kommonera
22. Календар морально-патріотичних цінностей сучасного школяра: науково-методичний посібник / Н.М. Степанова, В.С. Кудін. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2020. 152 с.
23. Календар морально-патріотичних цінностей сучасного школяра: науково-методичний посібник / Н.М. Степанова, В.С. Кудін. Черкаси :

видавець Чабаненко Ю.А., 2020. 152с.

24. Калошин В.Ф. До навчання творчого мислення. Управління школою : основа професійного зростання. 2015. № 19-21. С. 68-73.
25. Карамушка Л. М., Клокар Н. І, Філь. О. 1. Технологія формування управлінської команди освітньої організації. / Навчально-методичний посібник.// Біла Церква : КОІПОПК, 2008. 64 с.
26. Клокар Н. І. Освітній кластер як альтернативна модель професійного розвитку керівників закладів освіти. Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 6 (35). С. 94-109.
27. Коваль А.П., Культура ділового мовлення: писемне та усне ділове спілкування. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ, 1997. с.193-280.
28. Компетентнісний підхід: ідеї для реалізації на уроках. URL: <https://bit.ly/3iujpsL>
29. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14.12.2016 р. № 988-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
30. Лідерство у діяльності керівника освітньої організації І О. І. Бондарчук, О. О. Нежинська : спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. - Київ, 2017. - 36 с. - URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/7154283886.pdf>
31. Лук'янова Л. Б. та ін. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2012. 272 с.
32. Машовець М.А., Науменко М.С. Особливості емоційно-ціннісного спілкування в сучасній українській сім'ї. Молодий вчений. 2018. № 8.1 (60.1). С. 80 – 84.
33. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОНУ від 13.07.2021 №813. URL: <http://surl.li/dyrzc>
34. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного навчання : навчально-методичний посібник / М. Вашуленко. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
35. Новгородська Ю. Г. Маркетингові технології як засіб ефективного управління закладом освіти / Ю. Г. Новгородська In: The 7th International scientific and practical conference "World science: problems, prospects and innovations"(March 24—26, 2021). Perfect Publishing, Toronto, Canada. - 2021. - С. 592-601.
36. Новик І., Борисенко Ю., Венгловська О., Гладкова Г., Стягунова О. Підготовка супервізорів для закладів загальної середньої освіти: комплект навчально-методичного забезпечення. Київ. УІРО. 2024. URL: <https://bit.ly/3W23u8e>
37. Онопрієнко О. Нова українська школа : інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.
38. Онопрієнко О.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. Український педагогічний журнал. 2016. № 4. С.36-42.
39. Освітнє лідерство : від теорії до практики : монографія / За наук. рсд. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. - Київ ; Кривий Ріг : вид. Р. А. Козлова, 2021. -296 с.
40. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : наказ МОН від 06.06.2022 № 527 (із змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 23.06.2022 №586). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
41. Про деякі питання організації надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти : Наказ МОН від 20.09.2024 №1349. URL: <https://bit.ly/4gz4fh2>

42. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 13.07.2021 № 813. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text>
43. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності: наказ МОН України від 10.12.2021 № 1340. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>
44. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
45. Редько В.Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: монографія / В.Г. Редько. Київ: Педагогічна думка, 2017. 628 с.
46. Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти : наказ МОНУ від 01.04.2022 №289. URL: <http://surl.li/coolq>
47. Супервізія : професійна підтримка і професійний розвиток педагогів : poradnik dla supervisorів (наставників). - URL : <http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2019.09.18/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%P1%80%P0%B2%P1%96%P0%B7%P1%96%P1%8F.pdf>
48. Тимошко Г. М. Особливості розвитку організаційної культури керівника в системі управління загальноосвітнім навчальним закладом. Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / ред. кол.: О. Л. Ануфрієва та ін. Київ, 2005. Вип. 3 (16). 2011. 588 с.
49. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. Дивослово, № 9. 2017. С. 8-15.
50. Фінансова просвіта. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <https://www.fg.gov.ua/finansova-prosvita>
51. Хіміч О. П. Розвиток творчих здібностей особистості. Педагогічна майстерня. 2015. № 2. С. 43-47.
52. Хобзей Павло. Директор школи має вести колектив до змін. Освіта.ua. URL: <http://osvita.ua/school/reform/55280/>
53. Шаблони для створення презентацій. URL: <http://teach-inf.at.ua/load/prafika/49>
54. Яхно Т. Конфліктологія та теорія переговорів. Київ., 2019. 168 с.

Додаткова література:

1. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти, 2019. 240 с. URL: <https://bit.ly/3WgK1Ou>
2. Вознюк О. В., Дубасенюк О. В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: [монографія]. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 684 с.
3. Джежелей О., Ємець А., Коваленко О. Читаємо та граємо в театр. 1-4 класи. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 80 с.
4. Збірник документів по організації позашкільної освіти. Київ. 2002. 444с.
5. Лютко О. М. Запровадження мотиваційного менеджменту в закладі освіти / О. М. Лютко. - Рівне : РОІГПО, 2018. - 180 с.
6. Манько В. А. Проблемне навчання як актуальна науково-педагогічна проблема. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. Харків, 2006. Вип. 25. С. 102-106.
7. Матвієнко О. Інформаційний менеджмент: аналіз предметної галузі. Вісник Книжкової палати. 2004. № 8. С. 13-17.
8. Менеджмент та маркетинг в сучасних освітніх організаціях: колект.

навч. посіб. / Авт. колектив: за ред. З.В. Рябової. - Київ : НАПН України, Ун-т менедж. освіти, 2021.-273 с.

9. Освітня програма навчального закладу. URL: <https://bit.ly/3ckLjDp>
10. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русің // Асоціація міст України. - К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015.-396 с. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посіб. Г. П. Васянович. - Львів : Сподом, 2010.-420 с.
11. Про забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 27, ст.218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>
12. Типова освітня програма для учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р.Б.Шияна : наказ МОН України від 12.08.2022 № 743) URL: <https://cutt.ly/p0l8HA1>
13. Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків, 2018. 294 с. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4827/1/khrikov.pdf>
14. Шість цеглинок методичний посібник / упор. О. Рома – The LEGO Foundation, 2018. 35с. URL: <https://cutt.ly/b0zhk4l>
15. European Diploma in Psychology: Draft Proposal prepared for consultation from the EuroPsy2 Project Group. Version 2.7 revised. October 2003. URL: <http://www.europsy.eu.com>
16. Smit R. Formative Beurteilung im kompetenz- und standardorientierten Unterricht. URL: <http://surl.li/eakye>